

EMBEREK...

ANACY kékesernyőben átszínesítette a nap a kifakult sárgacsíkokat. A körbeszaladó vonalak alatt korai dinnye és késői vörösszilva kívántatta magát. A kövér Susákné figyelő szeme félkörben vigyázta a körülötte settenkedő gyerekeket.

Hátra nem nézett. Tudta, hogy mögötte áll a fia : a bolondos Peti. Fekete árnyéka élesen vetődött a bolt sárgás falára. Keresztbe tette rövid, izmos lábszárait. Lábán sárga tenniszcipő ékeskedett. Bivalybőrtalpát zsákmadzaggal kötötte fel a fiú. De öltözetének többi darabja sem volt egészen kifogástalan. Ruhájának tenyéryi szakadásai átfurakodtak zsákkötényének rongyain. S kalapjának karimáját talán valami jókedvű disznó rágta le köröskörül.

Peti mégis boldog volt. Jólesően pislogott a napba. Vonásait felváltva húzta torzra a ravaszság és bárgyúság.

Napraforgómagot rágszált. Gyorsan, szakértelemmel. Körülötte már terítve volt a járda a kiköpködött csíkos maghéjakkal.

A bolt előtt társzekér állott. Álmos lovak lógatták bús fejüket előtte. Görnyedő emberek kősót hordtak be róla. A boltos már harmadszor szólta ki, hogy munkára nógassa a tagbaszakadt bolondos fiút. De Peti csak roppantgatta tovább a magvakat. Ravasz bárgyúságán most fölényesség ütközött át.

Hiszen ma újra szent Heverdel napját ünnepelte. Baromi munkák végezése után gyakran jelentkezett nála ez a megbonthatatlan tétlenség. Rendszeres munkára soha nem is volt alkalmas. Anyja még azt sem érthette el, hogy mindennap segítsen neki a gyümölcsös kosarak kihordásában. A fiú iszonyodott minden lekötöttségtől. És sikerült is huszonkét éves kora dacára örök változatosságban leélni látszólag egyhangú életét.

— Peti, három porció pálinkát adok, ha behányod ezt a néhány darabot !

A társzekéren még ott szürkélett vagy húsz kocka. A Peti szeme kicsire húzódott. Kivillant bozontos szemöldöke alól, mint a pislákoló parázs. Szája lefittyent. Pedig most csak tettette a hülyeséget, — most határozottan a ravaszság volt az erősebb benne.

— Hi-hi-hi . . . Nem kell a pályinkád ! . . . Montam már, hogy ma nem csinállok semmit !

Belenyúlt a zsebébe. Az egyikben szájharmónika lapult. Háromnapos kincse volt ez Petinek, — nagyvásárkor ajándékozta meg vele

valamelyik jókedvű vidéki úr. Egyetlen ép hangot sem tudott kihozni rajta, de pihenő napjain jóleső gyönyörűséggel fújta napestig. Most is elővette. Megsimogatta. Kifújta lyukaiból a kenyérmorzskákat. De, hogy a gyerekek köréje sereglettek, hirtelen támadt irigységgel tette vissza.

Kifordította a másik zsebét. A maszatos bélés csücskében még meghúzódott néhány tarka mag. Kiszabadította őket s egyszerre tette be a szájába. De új csemege után is széjjelnézett.

Anyja veresszilvát mért két öregasszonynak. Szaporán dicsérte a portékáját, mert sok férges került benne. Nem hagyott időt, hogy valamelyik megnézzé: mit is vesz hát? Nagy elfoglaltságát kihasználta egy kékinges gyerek. Mintha a sósszekelet nézné, elfordult arccal csent ki néhány szemet. De a kofa résen volt. Utána sujtott, hogy előre tenyerelt a lágyuló szilvahalmazba. Legyek röppentek fel lakmározásukból. A gyerek messzefutott.

Peti érezte az anyja elforduló figyelmét. Megvillanó szemmel nyúlt az előtte guggoló tartalékosárba. Teletömte az egyik zsebét. Szájába kapta a harmonikát, hogy a másik zsebe is felszabaduljon. De az áruló kincs egy váratlan hanggal felhívta a kofa figyelmét. Házsártosan fordult hátra. Peti kénytelen volt félzsákmánnyal odébbállani.

A boltos még egyszer kiáltott. A kofa szitkozódása elvegyült hasztalan könyörgésével. Peti egykedvűen fordult hátra. Mikor a fenyegetésre emelt öklöket a levegőben látta, megcsiklandozta valami. Kiöltötte lapátszéles nyelvét. Reájuk öltötte mégegyszer és mégegyszer. Aztán füttyre csucsorodott a szája. Tudta, hogy egyik sem szaladhat utána. Bandukolt tovább, nagy medvelépésekkel.

Nagyobbacska gyerekek állták el az útját. Körülkerengték. Vele tartottak:

— Táncolj egyet, Peti!

Reájuk is nyelvét öltötte. S hogy ez sem használt, fél karjával maga körül sepert. Visongva tisztultak útjából a kis utonállók.

Porosan kanyargott előtte a kisváros főutcája. Cél nélkül ödöngött. Jobbra fordult, balra tért, — ahogyan az utca vezette. Csak az igazgatótanítóék háza előtt állt meg. Kutat ástak itt, — gémeskutat. Peti itt is segített két napig. Kíváncsian lesett be, hogy mennyire haladtak.

Ma szünetelt a munka és nem volt látnivaló. De a Peti szemét mégis megfogta valami.

A tátongó lyukat barnásan halmozta körül a kiásott agyagos talaj. A földkupacok hátán pirosan libbent valami. Az igazgatóék négyéves kisleánya ugrált egyik halomról a másikra.

Egyedül volt. Szülei a jegyzőékhez mentek. S Mari, a mindenes, a konyha mögött beszélgetett a kerítésnél a szomszéd asztalos segédjével.

A kis Anni egyre jobban beleavadult a szokatlan gyönyörűségbe. Ragyogott a szeme. Nevetés sugározta be az arcát. Már harmadszor ugrálta körül a kutat. Szőke haját körberöppentette az élénk mozgás.

Peti bevigyorgott. Kiválasztotta a legszebb szilvákat és benyújtotta a kerítésen.

Anni először megrettent. A szilváknak megörült. Kinyújtott karral szaladt volna Petihez értük. És akkor megcsúszott. Lehullt a mélységbe, mint egy nagy pipacs leváló szirma.

Peti felordított. Állati volt ez a hang, nem emberi. Állati mozdulat lendítette át a kerítésen is. De emberi érzés lódította a gödör felé. S a hülyeségén győzedelmeskedő értelem ugrott vele együtt a gyermek után.

Vad ordítása előcsalta Marit. A Mari sikoltozása maga után vont a asztalossegédet. Együttes kiáltozásukra összefutott a szomszédság. Valójában még senki sem tudta, hogy mi történt. De máris szétfutott a hír az egész utcában :

— Valaki beleesett az igazgatóék kútjába !

Befurakodott a vészír a jegyzőékhez is. Az igazgatóné az anyák mindent megérző feljajdulásával rohant hazafelé. S a pár lépésnyi úton végigjárta a szenvedő anyaság kálváriájának minden állomását. Láttá kisgyermekét eltorzulva, kimeredten. Már öltöztette is halotti ruhába . . . S mire a kapuig ért, kitámolygott a koporsója után is. De mégsem rogygánt meg a lába. Vitte az iszonyat. S jó szívében a teljes reménytelenség alatt mégis ott pislogott a szörnyű reménység : hátha más? ! . . .

Férje ólmos lépésekkel ment utána. Az este is sokáig könyörgött az asszony, hogy fedessék be egy napra is a gödrot. Bizonyosan beleesik a gyermek. Kinevette az aggodásáért. Hiszen Anni soha nincs egyedül. Asszonyi rémlátás az egész. Az örökös fejfájástól van. Hysteria . . .

Igy az útja még az anyáénál is gyötrelmesebb volt. És az öröme is ezért lett megváltóbb és önfeledtebb, mikor az összesereglett emberek feje fölött meglátta, hogy mozog a kis pirosruhás alak.

Az asztalossegéd magasra tartotta a gyermeket. Torkaszakadtából kiabált :

— Él . . . Él ! . . . Nem történt semmi baja !

Az anya kiölelte Annit a segéd kezéből. Átnedvesülő ruhájával nem törődve szorította szívére a dideregni kezdő kicsit. Úgy vitte befelé, mint életének legnagyobb zsákmányát. Apró csókokkal simogatta elhalványult kis arcát. S a szíve megszakadásig dobbant, mikor átölelte nyakát a felsíró gyermek bársonyos karja.

Az igazgató a segéd keze után nyúlt. Könnyes volt a szeme. Hangot még nem engedett ki összeszorult torka.

A segéd elfordult a hálálkodó kéztől. A gödör felé mutatott. Szavaiban büntudat lappangott :

— Nem én, igazgató úr . . . Bolond Peti ugrott utána . . . Úgy tartotta a feje felett, mint egy zsákot. Mi csak kivettük a kezéből.

Két szomszéd most húzta, támogatta Petit a leeresztett létrán. Fejéből széles seben át csurgott a vér. Arca így még borzasztóbb volt. De az igazgató úgy érezte : soha nem látott szebb embert nála !

Összevissza kiáltoztak az emberek :

— Hát ez igazán Isten csudája !

— Lám, mire jó a szegény bolond !

— Okos se csinálhatta volna meg különben !

— De ő bezzeg jól megjárta !

— Tán sose forrad be ez az éktelen seb !

Egy nyelves asszony előrefurakodott :

— Nem kell attól félni ! Ebcson beforrad . . .

— Nem addig van a . . .

Egy komor férfi mordult rá, — az igazgató baloldali szomszédja. Még csak a tél elején került haza Oroszországból. Forradalmi eszmékkel telítve téli estéken sokat izgatott. A nyári munka lecsillapította. De most újra felszabadult benne a gyűlölködő elégedetlenség : Nagy hangon kezdett szónokolni, mintha gyűlésen lenne :

— Ez a szegény az életit atta az urak gyerekiér ! Vajjon hogy hálálják meg ezt az urak a szegény bolondnak ! ?

Hála? !

Az igazgató zsebében mintha megmozdult volna a pénztárca. Tegnap kapta ki a fizetését. Alig hiányzott valami belőle. Adni kellene ennek a fiúnak. De mennyit? Ötszáz leit? — nem, az kevés lesz . . . Ezer . . . Kétezer . . . Igen, kétezret ad ! Hiszen nélküle ezután már pokol lenne az élete . . .

Már a keze is mozdult, hogy elővegye a pénzt. Két ember épen elébe tette le Petit. Véres arca, elrémült szeme újra megdöbbenetette. Mégis jobb, ha háromezret ad . . . Majd csak megsegíti a jó Isten enélkül is.

Az oroszországi gúnyosan nevetett. Gyűlölködve tolódott előre az álla :

— Na, mingyár lök neki vagy száz leit ! A doktor meg elkér a szegény kofától hármát, mire összefótozza a fiát . . . Így van e . . . Sose is vót máskép . . .

Az igazgató érezte, hogy feléje fordulnak az emberek. A kétszeres életmentés izgalma hátrahúzódott a kíváncsi káröröm elől.

A nézések követelőzőkké váltak. S mintha most ért volna a szívéig a gyermeke nem is hallott sikoltása. Mintha újra látná a rémképeket, amelyeket a feleségét követve látott. Büntudata nagy vezeklést követelt.

Lehajolt Petihez. A hóna alá markolt. Intett az embereknek, hogy segítsenek.

— Hívjatok azonnal orvost ! Ezt a fiút meg vigyük be a szobába . . . El sem engedem többet. Örökre itt tartom magamnál !

Az oroszországi hitetlenkedve nézett reá. A könnyen lelkesülő magyarok szívéből kiszakadt az éljenzés. Így vitték be Petit az igazgatóék életébe.

Az éljenzés kicsalta az igazgatónét, aki már ágyba fektette megmentett gyermekét. Mikor meglátta Petit, azonnal megértette az össze-

függést is. Épen annyira eláradt a szívében a hála, mint az uráiban. Nyitotta a vendégszoba ajtaját, hogy oda vigyék a fiút, akit máskor ki szokott kerülni az utcán.

Szerencsére ezt a mozdulatát nem vették észre az előlhaladó emberek. Mert a büntudatosságában szintén töredelmes Mari már a maga szobája felé irányította a menetet. Ezzel aztán ő maga végképen kikerült onnan. Az orvos hosszas fekvést rendelt a fiúnak. S a hálás házaspár később sem talált megfelelő formát, hogy a fiút például az istállóba telepítse ki.

Jó dolga lett bolond Petinek. Hatalmas sebe aránylag hamar beforradt. Szébbé ugyan nem tette, — egyik halántéktól a másik szemöldökéig szaladt keresztbe a homlokán. De az igazgatóné számtalanszor elmondogatta, hogy határozottan valami hősies jelleget adott a szegény, bárgyú arcnak.

Peti maga is büszkén emlegette, hogy tizenhét öltéssel varrta össze a doktor, meg, hogy ő úgy ordított, míg varrták, mint a vágómarha. De nemcsak erre lehetett büszke. Az igazgató szerény ruhatarából Petire került egy «majdnem új» ruha. Megtalpalt cipőjét is a fiúnak adta. Nyakkendőt is kapott, igaz, hogy ezt rendesen hátul kötötte meg, de azért akárki láthatta, hogy a legszebben gondoskodtak róla.

Megmozdult a kisváros társadalma is. Gyűjtést indítottak, hogy aranyórával jutalmazták meg az életmentőt. A gyűjtés végső összegéből ugyan csak ezüstórára futotta, de ez nem volt baj. Hiszen úgysem ketyeghetett a Peti zsebében. Mert egy csendőr sokkal hasznosabbnak tartotta, ha kicseréli a maga megkopott tulaórájával. Meg is esküdött, hogy nagyon jól járt ezzel a cserével. Peti szívesen elhitte, nála egy-két negyedórás késés vagy sietés nem sokat számított. Más meg még annyira sem ütközött meg ezen az apró önkényeskedésen, mint ő maga.

A hosszas fekvést hamar meguntá Peti. A maga módja szerint igyekezett megrövidíteni. Ha megsejtette, hogy nincsenek otthon, leszaladt a kertbe. Retek, répa, kalarábé enyhítette az éhségét is. Mert a betegkosztot is meguntá, — pedig az igazgatóné maga vitte az ágyához a sok jó becsináltat, meg felfujtat. Másképen is segített magán. Egy reggel Mari hiába kereste az előző nap eltett disznóhúsos bablevest. Pedig félig volt a fazék. A fazekat a földön találta, felfordulva. Az «orosz» nagy tarkakutyája nyaldosta az oldalát. S az igazgatóné tökéletesen meg is elégedett ezzel a szemléltető magyarázattal. De Mari csóválta a fejét. Nem tudta megérteni: hogyan nyithatta ki a kilincseré zárt konyhaajtót az idegen kutya és hogyan vehette le a fazekat a tűzhely válláról.

Gyanakodott. Benyitott a cselédszobába. Peti párnákba fúrt fejfel aludta az igazak álmát. S az igazgatóné suttogva húzta vissza a leányt: — Ugyan Mari! Hát van lelke felköltetni azt a szegény, beteg fiút?! A lábbadozás napjai lettek a legszebbek. Peti mindig félt, hogy

az anyja véget vet nekik és hazahívja. De a kofa eddig még nem szólt. Néha meglátogatta. Megtapogatta a ruhát. Kicsit fitymálva forgatta meg a cipőt. De különben nem nyilatkozott. Hiszen a fiút még kezelni kellett és hasznát most igazán nem vehette.

Peti egész napokat töltött a kertben a kis Annival. A gyermekben megerősödött a régebben is érzett vonzalom. Senkivel sem maradt olyan nyugodtan, mint Petivel. Lovacsázott vele, tökszárdudát csináltak. S még akkor sem hagyta el, ha vendégek érkeztek.

Mert az érkező vendégek mindig bekívánták Petit. Hozzásimulva érkezett a gyermek is. Az urak félkörben ültek a hővös szobában. S az igazgatóné könnyezve beszélt el mindig új változatokban: hogyan küldte el a gyermek őrangyala ezt a drága fiút, hogy megmentse őket a szörnyű csapástól.

A vendégek elérzékenyülten bólintgattak. Némelyik szivart vagy cigarettet adott Petinek. Elővonhatta az óráját is és senki sem mondta meg neki, hogy nem jól jár. Végül az igazgató vállonveregette. A kis Anni kézenfogva kihúzta magával. Mindig ez volt a megható bemutatás vége. S a dicsőség megállandósította a fiú arcán a bárgyú vigyorgást.

Eleinte a kofának is tetszett, hogy a fia életmentő. Hogy duzzadó büszkeségét külsőleg is kellőképen ábrázolja, kieresztős réklijét be- kötötte és beljebb varrta rajta az összes gombokat. De a sűrűn váltakozó indulathullámok hamarosan visszaállították a régi állapotot. Nagy gesztusai felhúzták a szoknyából a réklit. S minden harsányabb nevetés, kiadósabb veszekedés, vagy mélyebb sóhajtás eltávolított egy-egy gombot az új helyéről. Végül, mikor egy különösen szemtelen gyermek lopási kísérlete vigyázatlan szaladásra kényszerítette, lepattant az utolsó gomb is. Kibontakozhatott anyai keblének egész terjedelme. S ezzel mintha a lelke is kiszabadult volna a büszkeség bilincseiből.

Kezdte a maga szempontjából mérlegelni a fia helyzetét. Hogy nem volt tökéletes eszű, azt nagyon jól tudta. Az iskolából maga az öregtanító engedte idő előtt útjára, mert a gyermekeket gonoszakká tette a hülye fiú állandó megsebezhetősége. Próbálta beállítani hentesnek, boltiszolgának, téglahordónak, — mindenütt kitélt pár nap alatt az ideje. Három napnál tovább nem tudott egyfolytában dolgozni. De bikaereje hihetetlen teljesítményekre hajszolta. Így az üzletek és malmok tulajdonosai, meg a terménykereskedők valósággal vadásztak reá. Rendes fizetést ugyan nem adhattak neki, de mégis sok pénzt hazahozott egész éven át. Nagy igényei nem voltak. Bár hihetetlen sokat evett, ez mindig kitélt a visszamaradt főzelékből és rothadó gyümölcsből. Sok helyen meg is etették munka végeztével. S kedvenc napraforgóját marékszámra hordhatta haza a malmokból.

Most érezni kezdte az elmaradt borraivalók hiányát. Néhányszor már úgy ment el az igazgatóékhöz, hogy hazaparancsolja a fiút. De Peti valósággal bujdosott előle. Szerette a mostani életét és mindenekfölött szerette a kis Annit.

Esős napokon a szájharmónikával mulattatta a gyermeket. Nótákat próbált kicsalni belőle. Soha nem sikerült ép hangot kihoznia. De neki és a kicsinek így is gyönyörű volt ez a zene.

Hanem az örökösen fejfájós igazgatóné kínjait mindig felfokozta ez a próbálkozás. Néha meg is indult, hogy csendre kérje a fiút. De a cselédszoba ajtajában mindig megállította a mindig egyforma kép: a kimustrált nádszéken kurta lábát a székfájára húzva ott ült a fiú. Vigyorgó szájában jobbra-balra húzta a kínzó szerszámot. Szeme kidülledt az erőlködéstől. De arca gyönyörűségtől fénylett. Homlokán vérvörösen duzzadt a forradás. S ölébe könyökölve élvezettel hallgatta a gyermek.

Az igazgatóné csendesen behúzta maga után az ajtót. Megsemmisült a sópánkodása. Csak a tépő fájdalom maradt vissza az idegeiben. Valami homályos érzés szinte anyatársnak érezte vele a fiút. Hiszen nélküle ez a drága gyermek már azóta... Borzasztó...

Felnyögött az elképzeltétől. Újra az őrangyal küldöttének látta Petit. És csókkal zárta le indulatoskodó ura ajkát.

Talán évekig így folyt volna az életük, ha az asztalossegéd meg nem bontja. Csakhogy ez ősszel más mesterhez szegődött. Az igazgatóné nem tudta ezt, ha tudta volna, könnyebben megértette volna Marit.

A leány szeptember közepén szégyenkezve állt az asszonya elébe. Végigsimított tízszer is a haján. Köténye szélét gyötörte. Alig talált bevezető szavakat:

— Csak azt akarom mondani kezét csókolom, hogy... izé... Tessék más cselédet keresni elsejére...

A cselédszobából bejajgatott a szájharmónika. Az igazgatónénak majd kiugrott a szeme a fejfájástól. Egyre Petit látta, ahogy homlokán a vörös forradással fújja, fújja a szerencsétlen szerszámot. De nem kérheti meg, hogy hagyja abba... Hiszen a kis Anni szereti ezt... Úgy néz Petire, mint egy félistenre... Az ölébe könyököl, úgy nézi...

Csak a mondat végén értette meg, hogy mit is akar Mari. Máskor talán kérlelte volna, legalább is kikötötte volna, hogy addig ne menjen el, míg másikat nem kap. De a zene tépte az idegeit. Férje meg reggeli nélkül rohant el, mert kikönyörögte, hogy ne zavarja meg mulatságában Petit.

Szenvedése megsemmisítette az óvatosságát. De azért inkább elkínzottan, mint haragosan szólt a leánynak:

— Így akar itt hagyni, minden ok nélkül!? Hát bántottam én valaha?... Hiszen még az Annika szerencsétlensége miatt sem szídtam össze... Hálátlan teremtés, mondhatom...

Mari felülkerekedett. Ez a vizesruhával átpréselt fejű asszony nem látszott veszedelmesnek. A támadó hang meg épen kapóra jött. Minél hamarabb kerülhet át a doktorékhoz, annál jobb...

És harsonázott a hangja, mint a vérgisértetteké:

— Én vagyok hálátlan?! Én!?... Hát a segédurat ki kiabálta elé?... Nélküle tán még most is ott vóna a bolond a gyermekkel a kútba!

Dehát így van ez! Az egyikből urat csináltak, a másiknak meg még azt se mondták: befellegzett! Látom én mán, mit akar a naccsága! Érték én kevés szóból is! Elmehetek én akár ezen a percen! El is megyek! Bolond, aki ilyen helyen szógál! Se cselédszoba, se semmi! Oszt egész nap ezzel a félkegyelművel veszíti a lelkét az ember!

Csattant az ajtó utána. Egyedül maradt a megkínzott asszony. Egy pillanatig szerette volna visszahívni a leányt. De aztán eszébe jutott, hogy tegnap kikérte a bérét tizenötödikéig... Nem tarthatja vissza, ha menni akar.

Csüggedten ült le az ablakhoz. Tenyerébe támasztotta fejét. Elnézett a poros város egyhangúsága felett.

A zene elhallgatott. Az udvar járdáján nehézkes lépések döngtek. Csattant a kapu is. S az ablak alatt elvonult Peti. Nagy medvelépései lomhán ringatták a testét. Vállát meg sem görnyesztette a Mari természetes utazókosara. S az igazgatóné úgy elpihent a nem várt csendben, hogy még arra sem gondolt: Vajjon mit vihetett el az övéből a köszönés nélkül távozó leány?

Csak ült fáradtan, tehetetlenül. Peti is visszajött már, — ez egy reflex mozdulatot kiváltott belőle. Füléhez kapta a kezét, hogy védekezzen a bekövetkező zajtól. De csak a gyermek kacagása csendült az érkező elé. S már távolodtak is a lépések a kert felé.

Az asszony tovább ült. Elnyugodott. Harangkondulás riasztotta fel. A kapu újra csattant, hazajött az ura is! Most eszmélt fel! Úristen, hát igazán dél van! Ebédnek híre sincs! És ez a szegény ember ma nem is reggelizett!

Meglebegtette a vizesruhát, hogy lehüljön. Aztán újra átcsavarta a fején és kibotorkált a konyhába. A kertből a Peti vihogása hallatszott. Hozzásimult a gyermek nevetése. Homályos jóleséssel érezte, hogy a kicsi jókezekben van. Eddig még erre sem gondolt.

Tett-vett a konyhában. Edényt szedett elő, de akkor vette észre, hogy még tűz sincs. Fa után hajolt. Ez a mozdulat új lüktetést hozott sajgó fejébe. Szeme is elborult a fájdalomtól. Tétován kaparászott a kosárban. De üres kézzel kellett felemelkednie.

Az ura benyitott:

— Hol a feleségem?... Vagy itt vagy lelkem?

Meglátta az üresen álló fazekakat. Élesebbé vált a hangja:

— Mi ez? Hát ma már nem is eszünk? Azt a...

— Hallgass lelkem, hallgass... Mari...

— Hol van az a leány? Sepresd el vele az udvart! A tanfelügyelő a szomszéd faluban ögyéleg... Örök szégyenünk, ha ilyen piszkon kell átgázolnia.

Csak most nyögte ki a rémhírt az asszony:

— Mari elment.

— Elment? És miért ment el?... Hiszen a múlt héten adtál neki egy kötöt.

Halántékára szorított kézzel gondolkozott az asszony. Igaz is, — miért ment el Mari? Pedig mondta . . . Megmondta . . . Igen!

És mondta utána ő is:

— Azt mondta, hogy bolond, aki ilyen helyen szolgál . . . Se cselédszoba, se semmi. Csak egész nap ezzel a félkegyelművel veszíti a lelkét az ember . . .

Az igazgató felneszelt. Nem tudta: így gondolkozik-e a felesége? De ő maga már régen így gondolkozott. Csak a tanuk előtt kimondott nagy szavak tartották még kordában, meg a rossz lelkiismerete. Újra erőt vett hát magán. Megsimogatta a felzokogó asszony fejét:

— A gyermekünk megmentőjéért hozzuk ezt az áldozatot lelkem. . . Ne sírj, — azt meg épen nem engedem, hogy most az ebédrel kínlódj. Hozatunk ebédet a vendégléből, — most az egyszer nem halunk bele.

— De Mari . . .

— Elhozza Peti, lelkem.

Ez megváltó gondolat volt. Az asszony szerette volna megcsókolni a haragján győzedelmeskedő férfi kezét. De csak megsimogatta. És bátortalanul próbált ő is segíteni rajta:

— Az udvart is felseperhetné Peti . . .

— Hát persze, hogy fel!

Fel is seperte. Csapott olyan porfelhőt, hogy a délután csakugyan előkerülő tanfelügyelő krárogva, elvakultan botorkált be a szobába. Igaz, hogy a szemét még másnap is ott maradt, mert a Peti vasmarkában szét pattant a fűzfaseprű nyele. De jóindulatában a házaspár igazán nem kételkedhetett. Maga ajánlkozott, hogy vizet is hord be. Hozott is. Tele edényekkel. Tócsák jelezték az előszobában és konyhában, hogy erejét nem kímélve csordultig töltötte a kannákat és igyekezett gyorsan járni. Új ruháját három helyen hasította szét a behordott fa. S mikor az anyja alkonyatkor belesett a kerítésen, meglátta előtte a zsákkötőt is, amelyben idekerült.

— Hát te mit csinálsz?!

Peti büszkén emelt magasra egy kézománcos rocskát:

— Megyek tehenet fejni!

— Te? Fejni?! . . . Uram teremtőm, — hát erre jutottál?!

A szomszéd lócán megmozdult egy ember. Felállt és közeledett. Felkönyökölt a kofa mellé a kerítésre.

— Na, most láthatja, hová jut a szegény, ha hisz az úrnak? Fülemmel hallottam, mikor megigérte ez a . . . ez a . . . De mit is beszélek, — utca füle hallatára fogadta, hogy örökbe fogadja, taníttatja, jussoltatja a fiút, mint a maga gyerekeit . . . Fogadta ám ingyenes cselédnek!

A tehen panaszosan bögött. Nagy toporzékolás támadt az istállóban. Az igazgató bocsánatot kért a tanfelügyelőtől és kiment.

Peti a kisszéken ült. A megkínzott állat rúgott, bögött. De Peti nem kegyelmezett neki. Sztélocsoztatott tej mutatta az almon, hogy buzgalma dacára sem lesz reggeli.

— Hagyd abba, fiam.

Vigyorogva fordult hátra a fiú. Semmiképen nem akarta megérteni, hogy az igazgató beszünteti a munkáját. Kedvetlenül tette félre az üres rocskát. De nem ment ki az istállóból. Nem akart találkozni az anyjával.

Pedig úgy sem találkozott volna. Az igazgató kijövetelére a szomszéd elvonta a maga kapuja elébe. Holdfeljövésig suttogott neki. Az asszony megértően bólintgatott. Még a kezét is megszorongatta az embernek.

— Hát csak szép dolog, hogy így szíven viseli a szegénység baját . . .

Másnap este hiába leste Petit az anyja. A tehenhez az igazgatóné ment ki. Peti a kertben töklámpást csinált a kisleánynak. Rémüldöző kacagásuk idáig hallatszott.

Csak harmadnap fogta el, mikor a kéknapernyő előtt a bolt felé haladt.

— Megállj hát te boldogtalan ! Hát mér kerülöd te úgy az anyádat?

Rémülten kapta karját arca elé a bolond, mintha vissza akarná verni a képzeletben már meg is kapott pofont.

— Hiszen nem bántalak én Peti ! Javadat akarom !

A szomszéd is előkerült, mintha nyomon követte volna a fiút. Szeme majd átfúrta a bolond bujkáló szemét.

— Bizon . . . Csakis anyád akarja javadat, meg én . . . Mer más ugyan nem törődik tevével . . . Hadd halljam hát, mi a fizetsiged?

— A fizetsigem? Hi-hi-hi . . . Nincs nékem fizetsigem . . . Minek a . . .

— Hallja, Susákné? Ez az ártatlan azt se tudja, hogy fizetsig jár néki, ha dolgozik . . .

— Jaj, pedig mennyit összekeresett a lelkem . . .

— Majd keres most is, csak ne tágítson Susákné . . . Hallod? !

Megragadta a kerékoldásra készülő fiú kabátját.

— Hónap eléállsz, oszt kikéred a béredet. De ne csak most elsejittől, — hadd lám, — egy hónapot mán kitőtöttél ugyi?

— Huszonötödikén lesz egy hónapja, hogy olyan szerencsétlenül járt a lelkem.

Szaporán pergett a kofa nyelve. Közben egy liter bercencei szilvát is kimért egy kékruhás kisleánynak.

— Hallod hé? ! Hát kikéred a béredet egy hónapra, oszt most újra alkuszol. Látom én, mennyit dógoztatnak ! Oszt eddig még kiszúrták a szemed egy kis ócskaronggyal . . .

Peti kábultan hallgatta a kettős ostromot. Nem érezte, hogy pénz járna a munkájáért, — de hiszen nem érezte zsákhordáskor sem. Mégis mindig kapott. Most meg soha . . . Lehet, hogy igaza van az anyjának!

Rámutatott :

— Mír nem szól ídesanyám?

— Én? . . . Mán hogy én? Hogy én szóljak? Hát szólok is ! De nem lesz benne köszönet !

Reggel újra felerősítette a gombjait, — most harciasan dagadozott a megszúkitett rékliben. Bőszén indult az igazgatóék elé.

Az igazgatóné azt hitte, hogy új cselédet akar neki ajánlani a kofa. Nem vette észre tokája vésztjóslo remegését. Örömmel ment elébe :

— Mi jót hozott, Susákné?

— Csak azt akarom kérdezni, hogy mi lesz a fizetséggel?

— Hát ami Marinak volt. Hatszáz lei . . . Ennél többet sehol sem adnak.

— Hatszáz lei ! Hatszáz lei egy ilyen erős férfiembernek? Annyi, mint egy girhes lánynak !? Hát van lelke a naccságának ilyet kimondani?

A szegény úriasszony értelmetlenül bámult a kövér furiára. Próbálta szelidíteni :

— De hát kiről beszél kedves Susákné?

— Kiről?! Ugyan, hát kiről beszélnek?! A fiamról! Az egyetlen gyermekemről, aki majd meghalt a maguk lánya miatt. Itt fogták, hogy úrrá teszik! Na hiszen, úrrá tették! Rajtam nevet az egész város, meg ez a nagy környék . . . Mer mán híre futott, hogy ingyen dógoztatták ezt az erős férfit. Mindössze egy kis ócskát löktek neki. Egyebet se látott a szegény a nagy robotjáér . . .

Peti négykézláb közeledett az udvaron. Hátán a kis Anni. Boldogan kormányozta lovát a spárgagyepflövel. De a ló egyszerre megmakrancosodott. Anyja hangja visszariasztotta. Hiába könyörgött a gyermek, ellenkező irányba vágatott vele.

Az igazgatóné érezni kezdte a keresztbefutó hasogatásokat a homlokában. Soha nem képzelte volna, hogy ilyen szögből is nézhessék nemes tettüket. Elkeseredettsége tehetetlen sírásban oldódott fel. Szólni nem tudott, csak integetett. S a kofát egyelőre visszaverte ez a gyámoltalanság.

Az igazgató jókedvűen jött haza az iskolából. Tréfásan szólt oda a szomszédja kapujában kaszinózó parasztoknak :

— Mi ujság emberek? Tán feljebb ment a búza? Vagy csodabornyút ellett a tehenük?

Elfojtott káromkodással húzta beljebb a fejébe a kalapot a szomszéd. A parasztok közül is csak egy bökött immel-ámmal a kalapjához. De egyik sem felelt. Csúfondárosan nézegették felváltva a tanítót és az «oroszt». Melyik hát a nagyobb legény?!

A nekivadult embert sarkantyúzta ez a méregetés. Mellére vágta a fejét, meg újra felkapta, mintha ki akarna törni. Tüskés bajusza alatt gúnyosan vonaglott a szája.

— Na, csak ne csúfságojjon velünk az úr ! Jobb, ha a maga háza előtt seper ! Ott megtanájsza a csodabornyút . . . Ilyen embertelenség !

Az igazgatóban felfortyant a méreg. Kihúzta magát ő is. Szemébe nézett a gyűlölködő embernek.

— Miért vagyok én embertelen? Hadd halljam hát már egyszer : mi baja velem?!

Az orosz most kushadt volna. De a megbántás felrázta a szelid igazgatót. Levette naptól barnult girardi kalapját. Két kézre fogott

botjával hátul támasztotta meg magát, hogy biztosabban álljon a lábán. Sovány arcán vibráltak az idegek.

A nézők kárörvendve élvezték a mérközést. S ez a káröröm nógatta az «oroszt». Körbenézett az embereken, mintha tanukul hívná őket :

— Elfogta azt a szegény fiút az anyjától. Fogatta, hogy örökre fogadja, — igen ám, ingyen cselédül ! Ahelyett, hogy adott volna neki vagy ötszáz leit, ha mán olyan nagy úr !

A tanító megszédült a jó erős bot támasztása mellett is. Felelni nem tudott. Hátat fordított a csoportnak.

Hazatámolygott. De az ötszáz lei elkísérte. Hiszen épen ennyi volt az első gondolata. Ezt nőtette fel magában háromezerre már, — de még így is kevesellette . . . Úgy érezte, hogy pénzzel nem is róhatják le a hálájukat. S ezért vállalta el a sok bosszúságot, amit a bolond ottlevése jelentett. Ha egyéb kellemetlenség nem lett volna a szájharmonikánál . . . Azt is de szívesen megváltotta volna ötszáz leivel ! És fizetés ? ! . . . De hiszen még soha nem dolgozott nekik egy báni értékűt . . . !

Ahogy hazaért, Petit kiáltotta. A feleségének nem is szólt. Előbb a fiúval akarta elintézni a dolgot.

Peti a kert felől ügetett. Vigyorgott. Buta volt. A gyermek is vele jött. Fogta a nagy, esetlen kezét. S az igazgató mégsem látta most benne az őrangyal küldöttét.

Kivette az utolsó pénzét. Odaadta a fiúnak. Csak azután ment be a feleségéhez.

Peti megforgatta a bankót. Ilyet még soha sem látott. Az értékét sem ismerte. De nem is törődött vele. A szokás megmozdult az idegeiben : a kapott pénzt az anyjának kell adnia . . . Eleresztette a gyermek kezét és indult az esernyő felé.

Átadta a pénzt a kofának. S mintha ez a mozdulat vont a maga után a többi : odatámaszkodott a bolt falához. Gépiesen nyúlt a zsebébe napraforgómagért. De nem talált benne. A nyári gyümölcsök helyett szőlő, őszibarack és nemesebb szilva halmozódott a kosarakban. A nap szelidebb sugarakkal simogatott. Fehér szálak tapadtak minden útjukba akadóra. S a bolt hátulso udvarára fásszekerek kanyarodtak be.

Az egyik fuvaros odaszólt Petinek :

— Na, gyere fát hordani !

Peti az igazgatóéknál nem érezte a rabságot, — de most egyszerre felágaskodott benne a régi élete szeretése. Nem várt második hívást. A legutolsó szekér után benyomult az udvarra. Ledobta az igazgatótól kapott kabátot. Le a mellényt is. A nyakkendőt mégegyszer körülcsavarta a nyakán.

A garmadába ledobált fából hármat is összefogott egyszerre, de izmai még így sem érezték a jóleső feszültséget. Ahelyett, hogy helyrevitte volna őket, nagyot kurjantott. Széthajigálta a hasábokat, hogy felvágta a földet. A combjaira vert. Új hasábokért hajolt. S most két

kezében egy-egy hasáb fával belefogott abba a vad táncba, amely gyermekkorra óta köréje gyűjtötte az élvezők seregét.

Hogy kurjantása felharsant, ujjongva betódult a sok utcagyerek. Hamarosan szétfutott a hír, hogy bolond Peti újra táncol. Előcsalták a hírvívők az «oroszt» is.

Az ember megállt az óbégató kofa előtt. Azt hitte, hogy keveselli a pénzt. De Susáknéból kitört az anyai aggodás a fia újra előjött nyomorúsága miatt is :

— Mindig attól félek ilyenkor, hogy kárt tesz valakibe. Mer se nem lát, se nem hall, oszt olyan erős, mint egy bivaly. Csak mán eszibe ne jutna valakinek, hogy felhergelje valaki ellen.

Az ember megvakarta az állát. Ravasz fény sárgállott a szemében.

— Hát olyan virtuosos legény ez a maga fia?

— Az a szerencsétlen. Eccer hét ember vette ki a kezéből a kovácsot, mer majd összemorzsolta. Pedig az se megy erőér a szomszédba.

— Hm . . .

Az orosz elődalgott a kofa mellől. Beállt a Peti körül szorongó embergyűrűbe. Ahogy a fiú feszülő izmait bámulta, nagy lehetőségek kóvályogtak az agyában. Kár ezt az erőt ilyesmire pazarolni . . . Ezzel igazán lehetne kezdeni valamit . . . Többet lehetne keresni vele, mint egy egész nyári aratással . . .

Mire a fiú abbahagyta a táncot, alakká is formálódott fejében a gondolat. Megszólította Petit. De a fiú még az integetését sem vette észre. Újra a fatömeghez hajolt. Villámgyorsan kezdte hajigálni a színbe a hasábokat. Mindenki eltisztult a levegőben zúgó fadarabok közeléből.

Az «oroszt» megvárta, míg befejezi a munkát. Hátulról lopakodott a homlokát törülgető fiúhoz. Elismerően szólította meg :

— Hát látom, hogy vér van benned, nem káposztalé . . . De azér én tudnék neked olyat mutatni, amivel még te se bírnál . . .

Peti újra vállig tűrte a lecsúszott ingujját.

— Nem ! ? Na, olyat még nem teremtett se Isten, se ember, amivel én ne bírnék !

Dühében rávicsorította a fogát a csúfolódóra. Az ember jónak látta szelidíteni a haragját.

— Nem kell morogni Peti, hiszen nem bántalak. Na gyere, béküljünk ki . . . Csapj a tenyerembe pajtás, oszt mennyünk el egy kis áldomást inni . . .

A fiú gyanakodva nézett reá. De az áldomás emlegetése lecsillapította. Megfogta az «oroszt» kezét és megrázta. Alig bírta az szétválasztani az összetapadt ujjait. De most még ez a fájdalom is tetszett neki. Csakugyan erős ez a bolond . . .

Magával vitte. Estig tartotta szóval és pálinkával. Egyre a virtuosos legényeket emlegette.

— Sok erős legény vót itt hajdanába. De az igazgatóéknak van

egy olyan hamis zárórzőjük, hogy avval egyse boldogult. Pedig százan is fogadtak rá.

A fiú szemefehérje rózsaszínre vált. Ittasan dadogott.

— Hát az jó egy zár. Egész emelintet, mikor leakasztya róla az ember azt a nagy vasrudat.

— Okos ember az igazgató... Mutációs lakatot tett a rúdra. Hacsak kócsot nem szerez hozzá valaki, azt a rudat ugyan le nem feszíti ember fia.

— Nem! ? Hátha kihúzzák a retectfőt?

— De nem lehet ám kihúzni.

— Nem lehet! ? Ki mongya, hogy nem lehet? Mindent lehet, csak erő kell hozzá!

— Te tán még avval is elbánnál! ?

A fiú máris lódult volna, hogy azonnal megmutassa az erejét. De az «orosz» visszatartotta. Az ablak alatt épen most haladtak el az igazgatóék. Lefelé indultak. Kabátot is vittek. A papékhoz mennek hát — onnan soha nem jönnek éjjel előtt haza...

Hagyta, hogy szaladjanak a percek. Úgy egy negyedóra eltelésével intett a magábaroskadt Petinek.

— Na mutasd meg hát : bírsz-e avval a pánntal?

A bolond kábult agyában már csak homályos emlék volt az előbbi nagy fogadkozás. De, hogy magához tért, eszébe jutott minden. Felugrott, mint a zsákmányra uszított kutya. Ugrándozott az «orosz» után.

Átmásztak a kerítésen. Ott meredezett előttük az új kút ágasa. Keresztbefektetett gémjén lassan libikázott egymással a fentfelejtett veder és a súly.

Peti megtorpant, mintha valaki vállonragadta volna. De a társa kajánul sügött a fülébe :

— Hát én csak nem hiszek abba a nagy erődbe!

Véres szemét tágranyította a bolond. Nekivetette magát a magtár ajtajának. Testében szétáradt az elálmosodott baromi erő. Tépte, húzta, feszítette a vaspántot.

Csak a harmadik nekirugaszkodásra mozdult meg fészékében a lakat füle. Forgácsokban repült ki a fa.

Aztán megzörrent a földre zuhanó nehéz vaspánt. Szabadon hagyta a zárat, mintha elfáradt volna a hosszú őrizésében.

Peti diadalmasan állt. Az «orosz» elismerően vállonveregette.

— Hát most mán én is aszondom, hogy te vagy a világ legerősebb embere! Még tán a király sincs ilyen erős, Peti... Dehát el is fáradhattál. Menj haza anyádhoz, míg én visszaigazítom ezt a zárat... Ez meg jó lesz útravalónak...

Lapos üvegben pálinka vándorolt át a bolond kezébe. De már az eddigi mennyiség is újra leteperte homályos eszmélését. Nagyon vágyódott a pihenés után.

Az ember megvárta, míg kitámolygott az udvarról. Ravasz arca

mosolyra húzódott. Halk nyikordulással fordult a készentartott tolvajkulus a védtelen ajtóban.

Garmadába rakott búzászsákokat világított meg a sötétségbe betörő holdfény. Az ember sorba emelte a vállára őket. Urasági zsákok voltak — gyerekjáték volt átvetni őket a kerítésen . . .

Valamelyik szomszéd talán hallotta is a tompa dübbenéseket. De okos ember a jobbik fülére fordul, ha a más portáján sejtí a bajt.

Igy az igazgatóék csak örletéskor vették észre, hogy «biztos» zárjuk faékkal megerősítve őrizte a semmit.

Petire nem gyanakodtak. A fiú ugyan nem ment vissza hozzájuk. Napokig kurjongatva járta a maga bolond táncát. De a kijózanodása után újra sokszor látták.

Mert a fiú elfelejtette az ittas éjtszaka történetét. De nem felejtette el a gyermeket. Ellágyuló szíve egyre odahúzta az igazgatóék kerítéséhez. Órákig elálldogált és nézte a kutat, amely körül olyan vígan lebent a nyáron a kis pirosruha. Mikor a várást elunta, elővette a szájharmónikat. Riasztó hangjával kicsalogatta a kis Annit. Vigyorogva leste a közeledését. Esetlen kézzel kifordította a zsebéből az anyjától elcsent legszebb almát. S mikor a kicsi puha keze hálásan végigsimított a borostás arcán, felkurjantott örömeiben. Szabó Mária.

A ROHANÓNAK.

*Vigyázz, mert egyszer mégis meg kell állnod,
S akkor nem mondhatod: nem akarom.
A sorompót majd lecsapja előtled
Egy rajtad kívül álló hatalom.
És az ajtó, mit magad után könnyen
Bevágtlál egykor, kinyílik magától,
És integetni kezd feléd a mull,
A messzi-távol.
És nőni fog és közeledni fog
Lepergett életed,
S a percekel, mikel már elfeledtél,
Felismered.
Nagyon magad leszesz akkor magaddal
S nem fog rajtad segítni senki más.
Azért vigyázz,
Hogy milyen lesz ez a találkozás.
Hogy ne legyen majd az emlékezel
Égő torony egy romváros felett.*

Kövér Erzsébet.